

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ТА ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ, КРИПТОВАЛЮТІ

CONCEPTS AND SIGNS OF CASHLESS SETTLEMENTS IN NATIONAL AND FOREIGN CURRENCY, CRYPTOCURRENCY

Юдін О.Ю., аспірант

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова
Національної академії наук України»*

Поширення цифрових технологій протягом тривалого періоду визначає траєкторії розвитку економіки та суспільства і вже неодноразово призводило до кардинальних змін у житті людей. В останні роки розгортається чергова хвиля трансформації моделей діяльності в бізнесі та соціальній сфері, викликана появою цифрових технологій нового покоління, які в силу масштабів та глибини впливу отримали найменування «наскрізні», – штучного інтелекту, робототехніки, Інтернету речей, технологій бездротового зв'язку та інших.

Але вже стало відомо і не є секретом, що настав час нової реальності і відбувається цифровізація світу, яка все більше вносить корективи у нашу реальність і може сказати, що вона править світом. З огляду на сказане можна частково зробити висновок, що ця реальність може подобатися, може не подобатися, але її швидкості, динаміка розвитку, мінливість, нестабільність з одного боку, заохочують, з іншого – лякають. Саме ця цифрова реальність диктує нові правила, визначає нові напрями та необхідності, створює нові можливості.

Підкреслюючи, що в даний час відбувається цифровізація, не треба забувати про те, що сучасна економіка являє собою доволі складну мережу відносин між бізнесами, а також між іншими зовнішніми та внутрішніми суб'єктами і ключовою ланкою цих відносин є розрахунки та платежі, які допомагають задовольнити будь-які потреби, керувати фінансово-економічними операціями та виконати відповідні обов'язки. Будь-які процеси перерозподілу в економіці, зокрема реалізація валового та національного продукту, національного доходу виникають в результаті руху грошових коштів у готівковій та безготівковій формі.

У зв'язку з викладеним треба звернути увагу на безготівкові розрахунки, які є обов'язковою умовою для функціонування економіки країни, оскільки вони забезпечують переміщення грошових сум між всіма суб'єктами господарювання з метою виконання зобов'язань, що щодня виникають в їхній діяльності.

Інтерес до питань наукового переосмислення феномену грошей простежується у науці фінансового права з давніх часів. Отже – це можна пояснити тим, що грошові потоки є одним із чинників котрі визначають напрями розвитку нашого світу. На даний час державою за допомогою законодавства, встановлений обіг готівкових розрахунків, так і безготівкових розрахунків, але поступово до правового поля входить поняття цифрової валюти або як ще кажуть криптовалюти.

У сучасному світі безготівкові розрахунки стають все більш популярними, охоплюючи не лише національні валюти, а й криптовалюту. Ця стаття досліджує поняття та особливості безготівкових розрахунків в різних валютних форматах.

Стаття присвячена розрахункам в національній валюті та іноземній валюті, криптовалюти. Розкрито поняття та ознаки безготівкових розрахунків в національній валюті та іноземній валюті. Визначено поняття та ознаки безготівкових розрахунків у криптовалюти. Проаналізовано проблеми законодавчого врегулювання розрахунків у криптовалюти в Україні.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, національна валюта, іноземна валюта, криптовалюта, блокчейн-технології, роздрібні розрахунки, електронні гроші, біткойн, банківські розрахунки, платіжні технології.

The spread of digital technologies over a long period determines the development trajectories of the economy and society and has repeatedly led to drastic changes in people's lives. In recent years, another wave of transformation of activity models in the business and social sphere has been unfolding, caused by the emergence of new generation digital technologies, which, due to the scale and depth of influence, have received the name "end-to-end", – artificial intelligence, robotics, the Internet of Things, wireless communication technologies and others.

But everything has already become known and it is not a secret for anyone that the time has come for a new reality and the digitalization of the world is taking place, which is increasingly making corrections to our reality and can say that it rules the world. In view of the above, we can partially conclude that this reality may be liked or disliked, but its speed, dynamics of development, changeability, instability on the one hand are exciting, on the other – frightening. It is this digital reality that dictates new rules, defines new directions and needs, and creates new opportunities.

Emphasizing that digitalization is currently taking place, one should not forget that the modern economy is a rather complex network of relations between businesses, as well as between other external and internal entities, and the key link of these relations are calculations and payments that help satisfy any needs, manage financial and economic operations and perform relevant duties. Any processes of redistribution in the economy, in particular the realization of the gross and national product, national income arise as a result of the movement of funds in cash and non-cash form.

In connection with the above, it is necessary to pay attention to non-cash settlements, which are a prerequisite for the functioning of the country's economy, as they ensure the movement of monetary amounts between all business entities in order to fulfill the obligations that arise every day in their activities.

Interest in issues of scientific reinterpretation of the phenomenon of money can be traced in the science of financial law since ancient times. So – this can be explained by the fact that cash flows are one of the factors that determine the direction of development of our world. At present, the state, with the help of legislation, has established the circulation of cash payments and non-cash payments, but gradually the concept of digital currency or, as they say, cryptocurrencies, is entering the legal field.

In today's world, cashless payments are becoming more and more popular, covering not only national currencies, but also cryptocurrency. This article explores the concepts and features of cashless payments in various currency formats.

The article is devoted to calculations in national currency and foreign currency, cryptocurrency. The concepts and features of non-cash payments in national currency and foreign currency are revealed. The concepts and signs of cashless payments in cryptocurrency are defined. The problems of legislative regulation of cryptocurrency payments in Ukraine are analyzed.

Key words: cashless payments, national currency, foreign currency, cryptocurrency, blockchain technologies, retail payments, electronic money, bitcoin, bank payments, payment technologies.

Постановка проблеми. Хоча звернути увагу, що на даний час відбувається новий виток розвитку цифрових технологій, у зв'язку з чим зараз одним з головних викликів перед державою стає вирішення питання щодо експоненційного зростання кількості, якості та різно-

манітності взаємозв'язків між організаціями, громадянами та соціально-економічними системами, оскільки не можна звертати увагу на те, що відбувається стрибкоподібна динаміка числа транзакцій та обсягів даних і це призводить до більш складної та синхронізованої

інтеграції всіх із усіма», наслідки якої ще не до кінця усвідомлені.

В умовах розвитку інформаційних технологій, можна побачити зростання обсягів продажу цифрових продуктів та послуг, розвитку трансрегіональних та транскордонних платежів і таким чином актуальним стає питання щодо застосування технологій розрахунків такої як традиційної банківської моделі (коли використовуються банківські рахунки або інші банківські розрахункові продукти) або електронних грошей (офіційних, також контрольованих банківськими наглядовими органами або електронних грошей, створюваних за допомогою блокчейн).

Сьогодні в усьому світі економічний розвиток характеризується поступовим зрушенням сфери використання готівки і паперових платіжних документів та переходом до нових інструментів і сучасних технологій платежів.

Система безготівкових розрахунків відіграє важливу роль у розвитку національної економіки, а саме сприяє зменшенню частки тіншового сектору економіки та стійкості грошового обігу та підвищенню активності населення як учасника банківської системи країни тощо. На сьогоднішньому етапі розвитку вітчизняної банківської системи для безготівкових розрахунків характерний безперервний розвиток [1, с. 637].

За умов швидкого розвитку технологічних інновацій відбуваються істотні зміни в усіх сферах господарювання, зокрема і у фінансовому секторі. Виявляються ці зміни насамперед у перенесенні розрахунків у електронний формат, що зумовлює появу нових платіжних інструментів. Крім того, ХХІ ст. ознаменувалося швидким розвитком мобільних технологій та Інтернету. З розвитком інформаційних технологій виникає багато нових і різноманітних форм грошей, зокрема криптовалюти [2, с. 67].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти безготівкових розрахунків у національній та іноземній валюті розглядали такі науковці, як: В.І. Головка, О.В. Костюнік, О.С. Лелюк, С.В. Лозовий, І.В. Пасічник, В.В. Побережна, М.І. Скрипник, Л.В. Шевченко, Л.В. Чуприня та інші.

У ході роботи над цією доповіддю було проаналізовано дослідження вчених про криптовалюту. Внаслідок чого було виявлено, що розробкою фундаментальних питань методологічних підходів фінансового обліку, фінансової звітності та економічного аналізу крипто-активів займалися такі вітчизняні вчені, як: В.А. Устименко, В.М. Костюченко, О.С. Новак, Б.В. Деревянко, О.М. Петрук, В.А. Фостолович, Т.В. Яцик, Н.В. Архирейська, І.Я. Верес, О.В. Кучкова, В.О. Мандрик, В.П. Мороз, К.О. Яровий та інші. Також вагомий внесок у дослідження криптовалюти як особливого засобу платежу у фінансовому обліку здійснили зарубіжні дослідники: Д. Блейк, Х. Бірмен, Р. Велш, Ф. Вуд, М.Р. Метью, Дж. Мазер, Б. Нідлз, Р. Рассел та інші. Проте комплексне дослідження, яке б охоплювало поняття розрахунків у національній та іноземній валюті та криптовалюти на даний час відсутнє, що також зумовлює актуальність обраної теми.

Метою статті є дослідження поняття та ознак безготівкових розрахунків в національній валюті та іноземній валюті, а також криптовалюти, надання пропозицій щодо удосконалення відповідних правовідносин.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі немає однозначності у трактуванні безготівкових розрахунків у національній та іноземній валюті. Певна частина науковців розглядає безготівкові розрахунки з правової точки зору, друга група авторів трактує безготівкові розрахунки з технічної та облікової точок зору. Зокрема, А.І. Щетинін вважає, що безготівкові розрахунки це: «організація розрахунків між учасниками суспільного виробництва, які здійснюються без використання готівки, шляхом перерахування коштів з одного розрахункового рахунку на інший» [3].

В.І. Головка вважає, що безготівковими розрахунками є такі: «перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученнями підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки одержувачів коштів» [4].

На думку Г.О. Партин та А.Г. Загороднього «безготівкові розрахунки – це платежі, які здійснюються шляхом списання коштів із банківського рахунку платника і зарахування їх на банківський рахунок одержувача» [5].

На думку М.І. Скрипник, Л.В. Шевченко безготівковими розрахунками називають грошові розрахунки шляхом записів по рахунках в банках, а саме: гроші списуються з рахунку платника і зараховуються на рахунок одержувача. Безготівкові розрахунки в господарстві організовані по певній системі, якою є сукупність принципів організації безготівкових розрахунків, вимог, що пред'являються до їх організації, визначених конкретними умовами господарювання, а також форм і способів розрахунків і пов'язаного з ними документообігу [6].

У законодавстві визначення поняття безготівкових розрахунків надає Закон України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року [7] та Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг від 29.07.2022 року № 163 [8]. Відповідно до вказаних нормативно-правових актів безготівкові розрахунки – перерахування коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів.

З огляду на вищевикладене можна говорити про те, що сутність безготівкових розрахунків багатогранна і неоднозначна. В економічній та юридичній літературі вважається, що система безготівкових розрахунків є обов'язковою умовою функціонування економіки.

Зі своєї точки зору, поняття безготівкових розрахунків повинно звучати так, а саме: безготівкові розрахунки – це перерахування коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою на рахунки отримувачів.

Крім того, безготівкові розрахунки включають в себе використання кредитних або дебетових карток, банківських переказів, чеків, електронних переказів тощо.

Правове регулювання безготівкових розрахунків в іноземній валюті здійснює Закон України «Про валюту і валютні операції» [9] та Положення про порядок виконання надавачами платіжних послуг платіжних інструкцій в іноземній валюті та банківських металах [10].

Ці нормативно-правові акти не містять визначення безготівкових розрахунків. Проте у Положенні зазначається, що терміни «безготівкові розрахунки», що використовуються в цьому Положенні, уживаються у значеннях, визначених у Законі про платіжні послуги та нормативно-правовому акті НБУ з питань автентифікації та застосування посиленої автентифікації на платіжному ринку [10].

Аналізуючи нормативно-правові акти та законодавство України про безготівкові розрахунки, а також виконання цих операцій в іноземній валюті, можна побачити, що Україна активно розвивається в напрямку безготівкових розрахунків у іноземній валюті, що відображається на зростаючій кількості міжнародних фінансових операцій у країні, а саме:

– **міжнародні перекази через банки:** українські банки надають послуги міжнародних переказів у іноземній валюті за допомогою міжнародних систем платежів, таких як SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) та SEPA (Single Euro Payments Area). Це дозволяє клієнтам здійснювати розрахунки з партнерами по всьому світу;

– **використання іноземних платіжних систем:** в Україні доступні іноземні платіжні системи, такі як Visa, Mastercard, American Express та інші, що дозволяють здійснювати оплату в іноземній валюті як в онлайн-магазинах, так і в офлайн-режимі;

– **обмін валют:** багато банків та обмінних пунктів в Україні надають послуги обміну валют, включаючи іноземну валюту. Це дає можливість клієнтам здійснювати операції з іноземною валютою для подорожей, покупок за кордоном тощо;

– **використання криптовалю:** хоча в Україні ще не прийнято законодавчого регулювання криптовалют, проте багато обмінників та онлайн-платіжних систем дозволяють здійснювати оплату товарів і послуг у криптовалюті, що відкриває нові можливості для міжнародних розрахунків.

На підставі вищевказаного, можна зробити висновок, що безготівкові розрахунки у іноземній валюті стають все більш доступними та популярними в Україні, що сприяє розвитку міжнародних економічних зв'язків та спрощує фінансові операції для бізнесу та приватних осіб.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 року № 2473-VIII гривня є єдиним законним платіжним засобом в Україні з урахуванням особливостей, встановлених ч. 2 цієї статті, і приймається без обмежень на всій території України для проведення розрахунків. Усі розрахунки на території України проводяться виключно у гривні, крім розрахунків за певними виключними операціями, названих цим Законом [9].

Розрахунки за операціями, визначеними цією частиною, можуть проводитися в іноземній валюті, у гривні, а також у банківських металах.

До іноземної валюти належать:

а) грошові знаки грошових одиниць іноземних держав у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної іноземної держави або групи іноземних держав, а також вилучені або такі, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну на грошові знаки, що перебувають в обігу;

б) кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, виражені у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях (зокрема у спеціальних правах запозичення), що належать до виплати в іноземній валюті;

в) електронні гроші, номіновані у грошових одиницях іноземних держав та (або) банківських металах [9].

Отже, безготівкові розрахунки в іноземній валюті – це перерахування іноземних коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг іноземних коштів, унесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів.

Можна виділити наступні ознаки безготівкових розрахунків у національній та іноземній валюті:

1) безготівкові розрахунки здійснюються сторонами цивільно-правового зобов'язання через банки з відкритими ними розрахункових, поточних та інших рахунків. Ця ознака на даний момент є частково вірною у зв'язку з поширенням криптовалют та електронних грошей;

2) учасники розрахунків можуть вибирати і передбачати в договорі будь-яку форму розрахунків, передбачену законом, встановленими згідно з ним банківськими правилами і вживаними в банківській практиці звичаями ділового обороту;

3) у розрахункових цивільно-правових відносинах кошти з рахунків списуються за розпорядженням власника рахунку, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством або договором між банком і клієнтом;

4) банк не має права визначати та контролювати використання грошових коштів, що знаходяться на рахунку клієнта;

5) банк, який бере участь у розрахунках за цивільно-правовим зобов'язанням контрагентів, сам не стає стороною в цьому зобов'язанні. Він є стороною договору банківського рахунку і тільки за його виконання відповідає перед своїм клієнтом [11, с. 47–49].

Отже, можна зробити висновок, що безготівкові розрахунки у національній та іноземній валюті за своїми ознаками відрізняються тільки за предметом, яким виступає національна або іноземна валюта. Особливої уваги потребують безготівкові розрахунки в криптовалюті, оскільки це питання недостатньо досліджене та врегульоване законодавством України.

В Україні питання обігу криптовалют залишаються без чіткої відповіді щодо їх законності. З одного боку, згідно зі статтею 32 Закону України «Про Національний банк України» грошовою одиницею України є гривня. Випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняються. З іншого боку, не зрозуміло, чи є криптовалюта грошовою одиницею, грошовим сурогатом і засобом платежу. До того ж, законодавством не передбачено покарання власників криптовалют. Проте, у багатьох країнах світу можна не лише вільно обмінювати криптовалюту (зокрема, біткойни) на місцеву або іноземну валюту, але й здійснювати операції з купівлі-продажу будь-яких товарів, робіт та послуг. У більшій чи меншій мірі операції з біткойнами отримали легалізацію в Австралії, Австрії, Болгарії, Бразилії, Ізраїлі, Канаді, КНР, Норвегії, Сінгапурі, США, Тайланді, ФРН, Хорватії, Швейцарії, Японії та ін. [12, с. 33–39].

В історії цифровізації економіки крипто-активи розглядаються як ключовий фактор її розвитку, тому останніми роками значно зростає інтерес до цього класу активів. Очікується, що найближчим часом звичні активи, такі як цінні папери стануть цифровими. Це дозволить розробити нові децентралізовані бізнес-моделі на основі системи блокчейн [13].

Проводивши дослідження та аналіз наукових робіт, якими приділяється увага до такого явища, як криптоактиви, вбачається що на даний час ведуться дискусії щодо розгляду цих активів в економіці і до яких активів їх треба відносити, а саме до фінансових чи нефінансових активів в макроекономічній статистиці, як наприклад у національних рахунках, платіжному балансі, грошово-кредитної та фінансової статистики.

З огляду вищевикладеного можна сформувані деякі аспекти щодо криптоактивів, а саме:

- цифрові кошти нового покоління;
- валюта віртуального світу;
- джерело інновацій і технологічного прогресу.

Таким чином, криптоактиви, включаючи криптовалюту – це не просто валюта. Вони виступають як новий символ цифрової ери, де кожен блок технології – це камінець, що закладається у розвиток майбутнього. На сьогодні в Україні криптовалюти стали предметом зростаючого інтересу як серед інвесторів, так і серед урядових органів. Визначаючи що таке криптоактиви та криптовалюти, першочергово у цій статті хочу звернути увагу на проведення розрахунків цією валютою, а також в якій безготівкові розрахунки проводяться за допомогою криптовалюти, оскільки криптовалюти – це революційна подія у світі грошей.

Розрахунки у сфері електронної комерції можуть здійснюватися з використанням криптовалют. Цей спосіб розрахунку здійснюється в мережі Інтернет. Якщо гроші емітуються банками, то криптовалюти генеруються приватними особами – майнерами [14, с. 14].

Щодо поняття та правової природи криптовалюти, слід зазначити, що з появою у 2009 році першої та найбільш популярної криптовалюти біткойн, творцем якої вважають Сатоші Накамото (Satoshi Nakamoto), виникла проблема щодо визначення правової природи цієї валюти [15].

Криптовалюта являє собою певні набори символів, цифр, букв (тобто цифровий код). Для створення криптовалюти використовуються елементи криптографії – вчення про математичні методи для інформаційної безпеки, яка охоплює такі аспекти, як конфіденційність, цілісність даних, автентифікація, непідкупність. Криптовалюта створюється за допомогою спеціальної комп'ютерної техніки як результат здійснення ряду операцій, які прийнято називати майнінгом (термін, що в перекладі з англійської означає «видобуток корисних копалин»). За своєю суттю майнінг – це процес, в якому здійснюється генерація, передача та перевірка транзакцій криптовалюти. На відміну від валютної біржі, де централізований орган контролює та регулює транзакції, криптовалюти є децентралізованими та працюють за системою однорангової мережі (a peer-to-peer system) [14, с. 12].

Майнери (програмісти, що здійснюють майнінг) здійснюють моніторинг та перевірку транзакцій, які генерують валюту. Кожна транзакція містить «хеш» попередньої транзакції, зробленої власником, через яку перевіряється автентичність поточної транзакції, і таким чином вона підтверджується. Кожного разу, коли транзакція відбувається та перевіряється, майнери збирають ці операції та включають їх у блок [14, с. 12].

Проведений аналіз діяльності з видобутку криптовалюти (майнінгу) та здійснення операцій із нею вказує на значну схожість правового статусу осіб та їхніх груп й організацій, які видобувають (майнять) криптовалюту та здійснюють операції з нею, із правовим статусом суб'єктів господарювання [16]. Зокрема із п'яти відомих ознак суб'єкта господарювання або юридичної особи майнери мають як мінімум чотири, а п'ята ознака має переважно суб'єктивний характер [16]. Тобто після набрання чинності законом України «Про віртуальні активи» та іншими актами законодавства про криптовалюту її видобуток або майнінг можна буде прирівняти із іншими видами підприємницької діяльності.

Щоб зробити систему видобутку криптовалюти більш прозорою, вона розробляється таким чином, щоб усі операції, здійснені з моменту створення валюти, були записані та збережені в загальному обліковому записі, який називається «блокчейн» (ланцюг «блоків»), який є переліком блоків, створених із самого початку. Вирішення блоку включає вирішення математичних завдань, після чого можна додавати блок до обліку, за що надається нагорода у вигляді монет. Тобто криптовалюта являє собою винагороду системи блокчейн, а майнінг зводиться до конкуренції математичних завдань, що вирішуються для отримання винагороди у вигляді монет. Цей механізм не дозволяє майнерам легко закуповувати монети і зберігає справедливість системи [14, с. 12].

Отже, процес криптозрахунку включає:

- ініціювання транзакції: хтось ініціює транзакцію для переказу криптовалюти іншій особі чи адресі;
- перевірка транзакції: транзакція перевіряється, щоб переконатися, що вона дійсна і не є шахрайською. Це робиться за допомогою таких процесів, як видобуток або інші послідовні алгоритми;
- підтвердження транзакції: після підтвердження транзакція додається до блоку і стає постійною частиною історії транзакцій, відомою як блокчейн;
- розрахунок за транзакцією: після підтвердження право власності на криптовалюту переходить від відправника до одержувача. Залишки на рахунок оновлюються відповідним чином. Процес розрахунків в криптовалюті забезпечує безпечну і ефективну передачу права власності;
- обробка платежів у криптовалюті: обробка платежів у криптовалюті передбачає обробку аспектів транзакцій платежів у криптовалюті. Це включає перевірку платежу, підтвердження транзакції та оновлення залишків на рахун-

ках. Платіжні системи відіграють вирішальну роль у забезпеченні безперебійних і безпечних криптоплатежів [17].

Розрахункам у криптовалюті притаманні такі ознаки:

- 1) децентралізований характер (що означає відсутність єдиного керівного органу, і замість цього спирається на технологію блокчейн);
- 2) використання посиленої безпеки – системи блокчейн, яка являє собою реєстр усіх попередніх транзакцій;
- 3) анонімність;
- 4) закритість і свобода здійснення транзакцій без участі банків;
- 5) незалежність від економічної ситуації;
- 6) технологічний спосіб здійснення.

Крім того, зробити переказ з криптовалютою набагато простіше, ніж, наприклад через систему SWIFT. Легкість використання криптовалюти полягає в тому, що в будь-який час, в будь-якій точці світу можна вивести свої активи на доступну карту.

Таким чином, безготівкові розрахунки криптовалютою – це використання цифрових активів за допомогою яких здійснюються фінансові операції без допомоги традиційних банківських або фіатних грошових систем, які здійснюються в мережі Інтернет шляхом переходу права власності на криптовалюту від відправника до одержувача.

Розглянемо деякі ключові аспекти цього процесу:

- швидкість та ефективність;
- глобальний доступ;
- безпека та анонімність;
- можливості міжнародних переказів;
- інноваційні рішення для бізнесу.

Перелічені факти підштовхують до думки, що безготівкові розрахунки, які проводяться за допомогою криптовалюти, відображають сучасні тенденції розвитку у фінансовій сфері та надають нові можливості для проведення швидких, безпечних та ефективних фінансових операцій.

У багатьох країнах питання правового регулювання криптовалют має різні підходи. Звичайно, більшість країн поки що вивчають цей інструмент, адже ринок криптовалют ще зовсім молодий у порівнянні з фондовим, тому питання, чим є криптовалюта, – товаром, грошима, нематеріальним активом, способом платежу та обміну або чимось ще, залишається відкритим. Крім того, у різних країнах ставлення до правового регулювання відносин з такими валютами суттєво відрізняється, адже від цього залежатимуть принципи оподаткування, оформлення правочинів та прав власності, механізми захисту від неправомірних дій тощо [18].

На даний час в Україні операції з криптовалютами не заборонені, проте ця сфера відносин залишається не врегульованою. Правова позиція НБУ є дещо суперечливою. Так, у Роз'ясненні НБУ щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти Bitcoin» від 10 листопада 2014 року [19], зазначається, що «Національний банк України розглядає «віртуальну валюту/криптовалюту» Bitcoin як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу». Через місяць був оприлюднений лист № 29-208/72889 від 8 грудня 2014 року [20], в якому НБУ наголосив, що «всі ризики за використання в розрахунках «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin несе учасник розрахунків із ними».

Для врегулювання правовідносин з використання криптовалюти 15.03.2022 р. Президентом був підписаний Закон України «Про віртуальні активи», згідно з яким встановлюється, що віртуальний актив це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Аналізуючи положення закону, виникають питання щодо тотожності віртуального активу й криптовалюти. Криптовалюта має такі самі ознаки, як і віртуальний актив: нематеріальна,

має вартість, існує лише у цифровій формі в межах певної електронної системи. Але її найважливішою ознакою є те, що криптовалюта є засобом платежу, а віртуальний актив не може бути використаний для розрахунку за товар чи надання послуг та не є засобом платежу на території України [21, с. 153].

На основі проведеного аналізу потрібно зробити висновок, що Україна не є першою у світі країною, де на безготівкові розрахунки криптовалютою була звернута увага, якими темпами ці фінансові операції набувають популярності і почала проводити роботу у цьому напрямку.

Розглянемо деякі аспекти щодо проведення безготівкових розрахунків криптовалютою в Україні, а саме:

– Україна поступово працює над розвитком інфраструктури для обробки криптовалютних платежів;

– виконується робота у напрямку зміни законодавства щодо регулювання проведення безготівкових розрахунків криптовалютою. Ця ініціатива від уряду спрямована на створення сприятливого середовища для розвитку криптовалютного сектору та забезпечення захисту прав інвесторів.

У цілому, безготівкові розрахунки криптовалютою в Україні являють собою перспективну галузь, яка має потенціал для подальшого розвитку та інновацій.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, безготівкові розрахунки у національній валюті та іноземній валюті – перерахування коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою на рахунки отримувачів.

Безготівкові розрахунки у національній та іноземній валюті за своїми ознаками відрізняються тільки за методом, яким виступає національна або відповідно іноземна валюта.

Швидкий розвиток новітніх інформаційних технологій сприяє впровадженню та застосуванню криптовалюти, яка характеризується анонімністю, децентралізацією, незалежністю від економічної ситуації, закритістю, свободою здійснення транзакцій без участі банків тощо.

Отже, безготівкові розрахунки криптовалютою – це використання цифрових активів, за допомогою яких здійснюються фінансові операції без допомоги традиційних банківських або фіатних грошових систем, які здійснюються в мережі Інтернет шляхом переходу права власності на криптовалюту від відправника до одержувача.

Наразі відбуваються певні кроки на шляху легітимізації криптовалюти в Україні. На законодавчому рівні було запроваджено термін віртуальні активи, але, як було з'ясовано, він не тотожний терміну криптовалюта.

Крім того, для інвесторів та підприємств український ринок криптовалют може стати цікавим напрямком розвитку. Прийом криптовалюти може відкрити нові можливості для розширення аудиторії та привернення інноваційних клієнтів.

Незважаючи на потенційні переваги, безготівкові розрахунки криптовалютою також супроводжуються ризиками, такими як висока волатильність ринку, можливість шахрайства та недостатнє регулювання.

Це означає, що проблема правового статусу та використання криптовалюти залишається невирішеною. Отже, питання врегулювання розрахунків у криптовалюті вимагають подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пасічник І.В., Лозовий С.В., В'язовий С.М. Новітні форми безготівкових розрахунків у контексті підвищення конкурентоспроможності банків. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 37. С. 637–642.
2. Мандрик В.О., Мороз В.П. Законодавче регулювання обігу крипто валют в Україні, проблеми та перспективи їх розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. Т. 29. № 4. С. 67–71.
3. Шетинін А.І. Гроші та кредит: підруч. Вид. 4-те, переробл. та доповн. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 440 с.
4. Головка В.І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 448 с.
5. Партин Г.О., Загородній А.Г. Фінанси підприємств: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2006. 379 с.
6. Скрипник М.І., Шевченко Л.В. Особливості та проблемні аспекти аудиту безготівкових розрахунків. *Ефективна економіка*. 2020. № 11.
7. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20230101#Text> (дата звернення: 02.02.2024).
8. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 р. № 163. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22?find=1&text=безготів#w1_2 (дата звернення: 04.02.2024).
9. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 року № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 04.02.2024).
10. Положення про порядок виконання надавачами платіжних послуг платіжних інструкцій в іноземній валюті та банківських металах: Постанова Правління Національного банку України від 28.07.2008 року. № 216. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0910-08#Text> (дата звернення: 04.02.2024).
11. Брайченко С.М., Колісник А.С., Майстренко С.В., Фоменко В.М. Правові аспекти організації безготівкових розрахунків у діяльності суб'єктів господарювання. *Фінансовий простір*. 2021. № 2 (42). С. 45–50.
12. Деревянко Б.В. Ризики здійснення операцій з криптовалютою (біткойнами) громадян і суб'єктів господарювання України. *Форум права*. 2017. № 3. С. 33–39.
13. Яцик Т.В. Поняття крипто-активів у системі фінансового обліку. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 295–298.
14. Верес І., Ярега Я. Електронні гроші та криптовалюта як засоби розрахунків у сфері електронної комерції. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 10–15.
15. Satoshi Nakamoto. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (дата звернення: 05.02.2024).
16. Деревянко Б.В. Про порівняння господарської діяльності з видобутком криптовалюти («майнінгом») та здійсненням операцій із нею. *Право України*. 2018. № 5. С. 164–175. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravo_2018_5/
17. Все, що Вам слід знати про обробку платежів у криптовалюті. URL: <https://cryptomus.com/uk/blog/everything-you-should-know-about-cryptocurrency-payment-processing> (дата звернення: 05.02.2024).
18. Устименко В.А., Полищук Н.Ю. Про стан правового забезпечення обігу криптовалют в Україні: погляд крізь призму зарубіжного досвіду. *Економіка та право*. 2018. № 1 (49). С. 60–65.
19. Роз'яснення Національного банку України щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти Bitcoin» від 10 листопада 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14#Text> (дата звернення: 05.02.2024).
20. Лист Національного банку України №29-208/72889 від 8 грудня 2014 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14> (дата звернення: 05.02.2024).
21. Яровий К.О., Мартиненко О.В., Шнурко А.М. Поняття криптовалюти та механізм її державного регулювання. *Modern economics*. 2022. № 35. С. 149–154.